

PRZEGLĄD

ROLNICZY, HANDLOWY I PRZEMYSŁOWY

Pismo bezpłatne, wychodzące dwa razy na tydzień
przy

DZIENNIKU WARSZAWSKIM.

N^{ER} 89.

WARSZAWA—SRODA

Dnia 2 (14 Listopada) 1855 roku

GOSTOMSKIEGO JAKÓBA

EKONOMJA ALBO GOSPODARSTWO ZIEMIAŃSKIE

dla porządnego sprawowania ludziom politycznym dziwnie pożyteczne

(Dalszy ciąg).

Nosów różnych, co słomę nosić, — insze co do żyta — łopat do obijania brógów. (A te statki pasterz ma chować, a włodarz abo urzędnik ma tego dojrzyć). A tego ziemie naprzyczyniać!

Ma urzędnik dostatek węgla mieć w dworze, kędy kowal jest we wsi. Smoły też do wozów ziemie przyczynić, aby tego nie szukać kiedy trzeba! ma to wszystko czasu swego rządnie przyczynić, kędy port (172) tego. Nie jedno (tylko) ziemie ale i lecie smołę tłą.

Czynu do kół, do wozów, takiego co z suchego rąbią, dosyć przyczynić — szpice, dzwona, kędy wozy naprawują. A to ziemie w czas, nagotować: bo to, co z mokrego urobi, nagotuje kiedy chce.

Do kominów ziemie (173) w jesieni, drew, łuczywa suchego smołnego, rządnie nanosić; i ma być w suszej na miejscach niepotrzebnych ku schowaniu i mieszkaniu. A lata jako folgować trzeba, tak też ma gospodarz pomnieć na słomę bydłu, gdy ma gumno zachować, i na robotę pomnieć: bo kiedy, dwa albo trzy urodzaje zachowa, młóćba pewnie będzie ziemie, i będzie stała za żniwa.. a ktemu jeszcze mały dzień! A tak w ten rok, którego gumno zachowywasz, miej oko na słomę. na drwa, na grodzę i na budowanie.

Czeladź zapłatą, przyodziewaniem dobrze opatrzyć, a dojrzyć, aby też każdy, co nań należy, był pilen swego.

Bydło dobrze karmić, i pilnować go. Odłączyć ochędoźnie karmić; słomą rządnie szafować, kiedy jej mało. A gdy się odprawi rządnie żywność bydłu, tedy już słomę, coby niepotrzebną rozumiał, po gumnie rozścielać, aby butwiała, a potem ją na obore przełożyć, że jej bydło przedepee.. a tak się ryblej gnój uczyni. kiedy go wywiezie z zimy na wiosnę — a to tam ma być, kędy wielki zbytek słomy.

Ziemie większego rozmysłu trzeba niż lecie: bo lato samo ukazuje robotę, zima bardzo rada każe próżnować. A kto ziemie próżnuje, ten

lecie musi być leniwy, bo mu to musi przeszkadzać, iż ziemie nie przemysłał potrzeby tej, która letnim potrzebom przeszkadza. A ma to pomnieć każdy, iż czego omieszka czasu swego, że tego nie ugoni aż w rok, albo nigdy. Bo co ziemie ma być, lecie nie może być; co w jesieni ma być, to ziemie nie będzie; co na wiosnę, to też lecie nie będzie. I księżyców (174) czasy takowe że co jednego omieszkaś kiedy czas, drugiego nie ugonisz. A tak roku czekać długo i przykro, co przez niedbałość albo niepamięć opuścisz.

Sieci na ryby rozmaite — do wielkich i małych stawów — dziać, i skręty na powrozy do nich mieć gotowe! Bo kto ma ryby a sieci nie ma, bardziej się zawiedzie, niż ten, co ryb nie ma. Zwłaszcza kędy jeziora są, tam jeszcze większa szkoda, gdy każdej pogody (175) omieszka dla niesposobienia sieci, kto w czas o tem nie przemysli. Przy tem też kto ma wielkie wody, trzeba mu też takie miejsce mieć, gdzie ryby zachować, checi je mieć na czas każdy potrzebny.

Gdzie rybniki są, a ryby zwykły oddychać, mają to ziemie opatrzyć jako, by mogły ryby trwać a nie pozdychać.

Kędy puszcza a zwierz jest — o sieciach! aby ich przyczyniać!.. co rok ma się starać. Tak też — na każdym miejscu zajęcia najdzie — siatki ma sposobić, aby u kmiotków albo w dworze były, jako, by ziemie na śniegu, (176) albo próżnych czasów, mógł nie tylko siebie ale i pana zwierzynką opatrzyć, a kędy pan niemyśliw, przecie zajęcia rad jąda. Sieci zajęcia jeżeli nie wszyscy, tedy pięć kmiotków mieć mają, a jeżeli, kiedy czas, może być zajęć u urzędnika, dla pana ma być..

Żyto, jeź i ma być przedawane, skoro przed ś. Marcinem o tem myśleć i radzić się ma w tem pana urzędnik odległy, co z tem ma czynić a ma dać panu znać, co za drogości on kraj potrzebuje.

Maty, do komieg kiczki, kułki, gwoździe. to ma być robiono, kiedy największa noc, bo to przy światło z wieczora i przede dniem robić doma. A za pewne miary dzień odpuścić... I tym podobno roboty także też tych czasów odprawować — a ma się to odprawić przed Bożem Narodzeniem.

Kiedy się gumno zachowywa, kędy trzy dni robią, tedy jedno dwa dni robić mają, a trzeci zachować na zachowanie młócenie gumna.

Żrebców, którym po dwa lat ma być na wiosnę, nie ma w tym

(172) Miejsce właściwe.

(173) =D la zimy.

(174) Miesiący.

(175) Sposobności.

(176) Podczas śniegu albo gdy nie ma roboty.

foiwarku żaden chować na zimę kędy stado, ale do inszego wygnąć, a jeszcze pilniej, kędy w paszy a nie w oborze. A ustrzegłszy żrebców, tedy bardziej kmiących szkap: bo się pasterz wymówi z tego, a stado zeszkapieje.

Czynów wszelakich w folwarczech przyczynić, gdzie co jest, gdzie dębina, tam koły, stupy — gdzie sośnina, tam żerdzie dyle i wszelakie czyny — tam gdzie co jest, i do drugiego folwarku nagotować. Kto też ma co budować, ziemie na saniach drzewa i wszelakiego czynu przyczyniaj; rzeki, błota? sania lżej i bliżej drogę wyprostujesz.

Drwa wymiarem wożone być mają. A wymiar drwom tak ma być na dłuż drewno umierzwszy tak równo mają wszyscy jednako wozić, tak łupne jako kłodzinę, a dzień jeden (177) odważywszy pilność. miarę wziąć, jako wiele wszyscy albo która wieś nawoziła. I tak już tę miarę ma znaleźć zawsze urzędnik, choćby i przy wożeniu drzew nie był, byle w dobrą drogę, bo zła zmieni rachunek.

Łuczywa.. kędy przy zameczach i wielkich dworzach wiele potrzeba. A tak dzień jeden nad parą chłopów pilnie stać, — co go natrą albo narąbią za dzień, to zmierzyć wozem kmiącym drabnym, co żyto wożą. I tak każdy chłop dzień ma na łuczywie odrobić. A tego strzedz aby się to odprawowało w jesieni żasiawszy, a zimie!.

Koły do jazu — dobre, godne, z mie w dobrą drogę nagotować tyle ile ich potrzeba.

U skór na uchu dobrze rozprawować znak, a to ucho, na którym znak, przy rozprawianiu skóry rozpiąć drewniaszczkami, żeby był znak znaczny!..

Rzeźanie sieczki bydłu, wymiarem a rządnie, i kolejaj!.. a zwłaszcza kędy czeladzią rządą domową tego nie rzeżaj.

Młynarze, którzy powinni wieprze karmić.. niechaj im urzędnik da chudziaki rosłe, a tego dojrzyć, aby ich młynarz plewami przy swoich nie karmił. Acz czasem w mieście mało nie w tąż (178) przyjdzie ukarmionego kupić, jeżeli to nie za dań młynarz karmić powinien. Słomy wiele bydłu, stadu, owcom, kozom wychodzi.. prze co, gdy się trafi zły urodzaj, tego pomienionego dobytku przechowywać indziej nie mogą. Remedium takie na to może być: kto chce aby sporą słomę miał, ładę z kosą do rzeźania sieczki, a kociet do grzania wody mieć — tedy się łatwiej sieczką niż słomą dobytek wszelaki przechować może.

Pamięć do skut porządnego ładunku.

Szkuty mają rządnie wychodzić flisi, przyszedłszy... a stanąć na dobrem miejscu, a na wodzie zawsze, coby (170) w ciszy...

Jeden ma być, co ich doglądać ma: aby nigdy burta (180) na ziemi nie leżała, ani się lodu bała.

Na łonach (181) mają stać... które mają być zawsze na zamiar

(177) Dnia jednego.

(178) Nie za to samo, nie w tąż cenę.

(179) = Aby tylko, byleby.

(180) = Brzeg statku, ława albo tarcica statku gdzie siedzą flisi.

(181) Za powrozy z łoziny przywiązane.

w domu albo we dworze, bo liny drogie we Gdańsku. Szkuty mają stać uwiązane u sztaby, (182) i rufy (183), łodzie wszelakie także... I tenże ma doglądać czołnow.

Namniej raz we dwie lecie mazac je smołą rządnie.

Statki wszelkie, żagle, powrozy, kotwy. pobiegi, tarcice do oszycowania, laski, pojazdy, perły, (184) szufle i każdy najmniejszy statek, pod kluczem gospodarza-sternika naznaczonego ma być, tak też kuchenne statki, i wszystkie skutne, a czego niedostawa, ziemie przed gody opatrzyć.

Rejestr, co z której szkuty wymierzają we Gdańsku, ma być uczyniony — aby jej na potem nie przeładował.

Ten co pływa i ten co skut dogląda, ma w czas przemyślać smołę, i każdą potrzebę do skut. Aby było przed Bożem Narodzeniem dwie niedzieli, czego jedno trzeba.

Maty wymiarem robić, miarę ich wiedzieć, jako wielkie, jako ich wiele trzeba na którą skutę, to na piśmie wszystko mieć. A mają je robić póki noc roście, przed gody opatrzyć dwie niedzieli, aby nie mówił — *Owoż ci nam mat nie dostało*, dla których się siła omieszkac musi spustowi... a woda opada.

Struż aby suchy a wczas bywał w koziet ułożony, w zamknięciu albo w sadu kędy.

Sternicy. flisi, aby nie omieszkowali. A doma sternikom po groszy 15 dopłacać, a flisom po 5, a w domu, zaraz, skoro wysiedą. a skutę wychodzią i na ład wystawiać.

Strawa flisom na każdą skutę ma być spisana osobno, bo to łatwiej zrachować, gdy ich wiele popłynie... a ma to być wedle skut a chłopów, po wielu na której robi.

Tego strzedz aby żadnej rzeczy nie szukał dopiero, (185) kiedy ładować.

Nowych powrozów niekupować, aż stare oddadzą gospodarze skutni.

Tego wszego ma dojrzyć, co do Gdańska pływa, z tym starszym sternikiem, co go gospodarzem skutnym piszą, aby to tak było... a w czas wszystko.

Każdysię ma starać, aby na wiosnę napierwej przed innymi być we Gdańsku.

O spichlerzu — staraj się każdy, coby wozem nie ładował, tylko pieszym, gdyż droga na wiosnę zła, kmiotkowie tem ubożejają — bo mu w dobrą drogę łatwiej dwie furze uczynić i trzy, niżli we złą raz.

Do ładunku wory dobre mają mieć — bo żyto psują. Aby im nie ginęły, ma każdy mieć znak na nich swój osobny, a drugi znak z każdej wsi jednaki. A włodarze mają tego dojrzyć. A kędyby dojrzał jeden drugiego w złodziejstwie, ma czworako zapłacić, a chłostę od wszystkich ma wziąć, tak aby go każdy uderzył — a srom tam bardziej niż plaga chłopu boli.

Tym porządkiem na jeden dzień nakładać.

Żyto niż poczniesz ładować, wszystkie rzeczy do żywności i szku-

(182) Przodek statku.

(183) Tył statku.

(184) Drewniane krążki, tarcze.

(185) Wtenczas.

ty władaj, bo to nie gromadą kmiotki odprawisz, a flisi, skoro żyto po-
ezną ładować, mają być.. i strawę im już dać... a dzień naznaczyć naj-
mniejszej trzeci przedtem.

Około chleba porządek taki: W folwarczach wszędy po dwu pie-
cu dosyć. Mając pani stara zawsze do siebie ze wsi pomoc, w każdym
piecu najmniej po trzy pieczywa spieczę.

Szyper ma żyto pierwszej mierzyć sobie — i klucz wziąć dla prędszej
odprawy, ładując.

Korce Gdańskie mają być doma, dla próby wymierzenia we
Gdańsku.

Żywność: jagły, kaszę, w beczkach to wszystko pierwszej odebrać.
Statki, powrozy, laski, pojazdy i wszystkie instrumenta skutne napier-
wej do skut wozić.

Na skutę chodzić sypać żyto, kełem naprawić... a bosu ładować
bo bóty a kurbie wiele zboża uszkadzają.

(Daszy ciąg nastąpi).

(Z Tyg. Roln.-Przem. Krak.)

OPIS CHODOWLI BYDŁA ROGATEGO, GORZEL- NICTWA I PIWOWARSWA. (a)

w Łagiewnikach pod Plockiem położonych.

Napisał *Felix Mieczynski*.

(Dokończenie).

II. GORZELNICTWO.

Ziemniaki ugotowane spuszcza się do młynka o 2ch walcach,
które obracając się za pomocą kieratu, trą ziemniaki, a te ztamtąd spa-

(a) Napisane przezemnie sprawozdanie gospoparskie z odbywanój
praktyki, a w numerach ostatnich Przeglądu Rolniczego drukiem o-
głoszone, mogłoby się stać dla nieobznajmionych z nstawą instytutu
Marymontskiego powodem do jakich replik, sprzedając przeto takow-
we, mam honor niniejszem rzecz tak objaśnić: iż chów bydła odbywa
się w Łagiewnikach rzeczywiście tak jak opisano w mowie będącém
sprawozdaniu. — Gorzelnia zaś i browar nieistnieją wcale w tych do-
brach, ale znalazł pomieszczenie opis jego na zasadzie odbywanój w
tych technicznych przedmiotach przezemnie praktyki w dobrach są-
siednich, gdzie podobne zakłady istnieją; bo ustawa z dnia 31 sierpnia
1840 roku **NAJWYŻEJ** dla instytutu Marymontskiego zatwierdzona
a mianowicie § 55 wymaga, aby praktykanci robili opisy dóbr sąsie-
dnych ich praktyce, co też ja wypełniając, opis gorzelnictwa i piwowar-
stwa praktykowanego w dobrach sąsiednich podciągnąłem pod spra-
wozdanie z Łagiewnik i o tem dla uniknięcia jakto wyżej wspomnia-
łem zarzutu idealności w opisie, niniejszem objaśnieniem rzeczy, czy-
telników na drogę rzeczywistych pojęć o gospodarstwie w Łagiewni-
kach zkądną wzorowem, mam honor sprowadzić.

Rydzyny, dnia 15 listopada 1855 r.

Felix Mieczynski

b. uczeń instytutu Marymontskiego

dają do kadzi zacierań, do kforój poprzednio wypano sól szrut-
wany, w stosunku 2 garncy siodu do korca ziemniaków, i z wodą cie-
plą na 50° Rra zmieszana, tutaj dopiero zaczyna się zacier przez cią-
gle mieszanie siodu i ziemniaków już utartych, po skończeniu tego
przykrywa się kadź, i zostawia w spoczynku przez półgodziny,
i w tym oto czasie mączka zamienia się na cukier, jako artykuł ko-
niecznie potrzebny do otrzymania wysoku, po tój przemianie spuszcza
się robotę na kilsztok dla powolnego ostudzenia do 18° Rra co trwa
2 godziny. Po należytem ostudzeniu, spuszcza się robotę do kadzi
fermentacyjnej; i dodaje się drożdży piwnych wierzchnich, poprzednio
z robotą zarobionych, w stosunku do 40 garncy mającej się wydać
okowity, półtora garncy drożdży. W 12 godzin potem, robota zaczy-
na fermentować, co trwa do 3go dnia, nareszcie po odbytój fermen-
tacji, kożuch wierzchni pęka, co zwykle czwartego dnia następuje,
i już wtenczas robota jest zdalna do przepędzenia na spirytus. Im
fermentacja wolniej się odbywa, tēm można być pewniejszym większe-
go wydatku okowity. Im zaś prędzej (co jest znakiem, że robota za-
gorąco do kadzi była spuszczone, a z czego następuje wykipienie ro-
boty z kadzi, i następnie ze zbytniego gorąca przechodzi w fermen-
tację octową) tēm mniejszą ilość wódki otrzymuje się.

Po fermentacji następuje przepędzenie roboty w garacach, i o-
trzymanie przez stopniowe ogrzewanie tychże, spirytusu.

Co się tyczy wydatku okowity, to gorzelany używając wszy-
stkiego wskazanym stosunku i tak postępując, otrzymuje 14—15
kwart z korca ziemniaków. Jest to więc wydatek bardzo dobry w po-
równaniu z innymi gorzelniami, gdzie zaledwie 9—10 kwart się o-
rzymuje.

Przerabianie zboża na okowitę, nie jest tāt.j w użyciu, albowiem
niskiej cenie okowity; lepiej zboże od razu spieniężyć, lubo w latach
w których zboże niepopłaca, daleko korzystniej obracać na spirytus, bo
np. z korca żyta otrzymuje 6 garncy okowity, z pszenicy 8 garncy, ra-
chujmy garniec okowity po 3 złote, to już korzec żyta wypada po 15
zł., po potrąceniu podatku 15 groszy od garncy okowity, oprócz tego
otrzymuje się wywar na którym się inwentarz utrzymuje.

III. PIWOWARSTWO.

Browar urządzony jest na małą skalę, gdyż o tyle wyrabia się pi-
wa ile potrzeby dworskie i szynki wymagają.

Piwo robi się ze siodu jęczmiennego, jest tylko ta różnica w u-
życiu go na wódkę, a na piwo, że sól mający być użyty do gorzelni
krótko kielkować powinien, albowiem chodzi tutaj oto, aby tylko część
mączki zamienić na cukier, druga zaś w dogodnych okolicznościach
jak np. przy zacierze, sama się w cukier zamieni. Do roboty zaś piwa
wszystką mączkę na cukier zamienić należy; dla tego też dłużej odbywa
się kielkowanie. Mała różnica zachodzi pomiędzy robotą piwa ze sio-
du a ziemniaków, gdyż robiąc piwo ze siodu naprzód uskutecznia się
się zacier w wodzie 53° R. gorącej, potem gotuje się w kotle i klaru-
je, z chmielem zagotowywa i na kilsztok się zlewa, robiąc piwo z zie-
mniaków, trzeba do tychże siodu domieszać, wody dolać na 52° R.
ogrzanej; a po półtorej godziny ściągają się samą brzezczkami, (robiąc
ze siodu można brzezczkiem ze siodu gotować) i gotuje, ściągają się dla
tego, że ziemniaki tarte łatwo się na dno kotła opadałyby i z tego po-

W drukarni J. Unger. — Wolno drukować. — W Warszawie dnia 5 (17) Listopada 1855 r. — Starszy Cenzor, sekretarz kolegialny, T. Hertz.